

KİTABCILIQ İSİ

Daşqın MƏHƏMMƏDLİ
BDU-nun "Kitabxana resursları
və informasiya axtarış sistemləri"
kafedrasının müəllimi

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ŞƏKİ-ZAQATALA İQTİSADI REGIONUNDA KÜTLƏVİ KİTABXANALARIN METODİK TƏMİNATININ BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ (BALAKƏN VƏ ZAQATALA İNZİBATI RAYONLARININ NÜMUNƏSİNDƏ)

Açar sözlər: kitabxana, metodik təminat, sənəd, nəşr, informasiya, mərkəzi kitabxana, kütləvi kitabxana

Ключевые слова: библиотека, методология, документ, публикация, информация, центральная библиотека, массовая библиотека

Key words: library, methodology, document, publication, information, central library, mass library

Kitabxana işinin metodik təminatı problemlərinin araşdırılması dünya kitabxanaşünaslıq nəzəriyyəsində daim ciddi aktuallığı ilə qarşıda durmaqdadır. Regional kitabxanaşünaslıq problemlərinin tədqiqi prosesində konkret regiona daxil olan kitabxanaların idarə edilməsində metodik təminatın rolu, metodik təminat işinin təşkili səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi, bu aspektdə qarşıda duran problemlər və perspektivlərin müəyyənləşdirilərək ümumiləşdirilməsi tədqiqatçılar qarşısında əhəmiyyətli vəzifə kimi qoyulmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının kitabxana-bibliografiya və informasiya sahəsinə dair dövlət siyasətinin əsaslarını təşkil edən hüquqi-elmi sənədlərdə kitabxanaların metodik təminatı problemləri, eləcə də, regional kitabxanaşünaslıq nöqteyi-nəzərindən metodik təminat məsələlərinə dair müddəalar öz əksini tapmışdır [1;2;3].

Azərbaycan Respublikasının iqtisadi rayonlarını içərisində kitabxana-informasiya infrastrukturunun səciyyəvi xüsusiyyətlərinə görə fərqlənən Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunda kitabxana şəbəkələrinə metodik rəhbərliyin bəzi məsələlərinin ümumiləşdirilməsi regional kitabxanaşünaslıqda mühüm əhəmiyyət kəsb etməkdədir.

Azərbaycan Respublikasının Şəki-Zaqatala iqtisadi regionunua daxil olan Balakən və Zaqatala inzibati rayonlarının nümunəsində kütləvi

kitabxanalara metodik təminat problemlərindən bəhs edərkən, ilk növbədə burada kitabxana-informasiya infrastrukturunun cari vəziyyətinin nəzəri ümumiləşdirilməsi zərurəti ortaya çıxır.

Beləliklə, Azərbaycan Respublikasının Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonuna daxil olan Zaqatala rayonunda 112,4 min nəfər əhalisi olan Zaqatala şəhəri, 2 qəsəbə və 60 kənd məntəqəsi vardır. Rayonda 66 ümumtəhsil məktəbi, gimnaziya, Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun və Bakı İslam Universitetinin filialları, texnikum, kollec, peşə-texniki məktəbi, 58 klub, Heydər Əliyev adına Zaqatala Mədəniyyət və İstirahət Parkı, tarix-mədəniyyət qoruğu, 2 muzey, incəsənət məktəbi, 10 xəstəxana və s. vardır [11, s.92].

Zaqatala rayonunda 147 kitabxana var. Şəhərdə 21 kitabxana, kənd yerlərində 126 kitabxana var. Kitabxanaların növlərinə görə bölgüsü zamanı Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində 80 kitabxana, ümumtəhsil məktəblərində 60 kitabxana və s. olduğu müəyyənləşdirilmişdir [13].

Şəhərdə 7 kitabxana Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində, 8 kitabxana ümumtəhsil məktəblərində yerləşir. Kənd kitabxanalarının 73-ü Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində, 52 kitabxana ümumtəhsil məktəblərində fəaliyyət göstərir [4, s.188].

Kitabxana fondunun bölgüsünə əsasən Zaqatala rayonunda kitabxanalarda 1042504 nüsxə fond var. 361521 nüsxə şəhər kitabxanalarında,

680983 nüsxə kənd kitabxanalarında yerləşir. Fondun 1036511 nüsxəsi kitablar, 1091 nüsxə jurnallar, 4164 nüsxə qəzetlər, 738 nüsxə digər materiallardır. Şəhər kitabxanalarında 355781 nüsxə kitablar, 1035 nüsxə jurnallar, 3997 nüsxə qəzetlər, 708 nüsxə digər materiallar var [6, s.99].

Zaqatala rayonunun kənd kitabxanalarında olan fondun 680730 nüsxəsi kitablar, 56 nüsxəsi jurnallar, 167 nüsxəsi qəzetlər, 30 nüsxəsi digər materiallardır.

Mütəxəssislərin təhsil səviyyələrinə görə bölgüsünə əsasən Zaqatala rayon kitabxanalarında cəmi 115 ştatda olan mütəxəssis var. Onların 7 nəfəri ali-ixtisas təhsilli, 8 nəfəri ali-qeyri-ixtisas təhsilli, 36 nəfəri orta-ixtisas təhsilli, 30 nəfəri orta-qeyri-ixtisas təhsilli, 34 nəfəri ümumi orta təhsillidir. Şəhər kitabxanalarında çalışan 17 nəfər mütəxəssisdən 1 nəfəri ali-ixtisas təhsilli, 8 nəfəri orta-ixtisas təhsillidir. Kənd kitabxanalarında işləyən 98 mütəxəssisdən 6 nəfəri ali-ixtisas təhsilli, 6 nəfəri ali-qeyri-ixtisas təhsilli, 28 nəfəri orta-ixtisas təhsilli, 26 nəfəri orta-qeyri-ixtisas təhsilli, 32 nəfəri ümumi orta təhsillidir [6, s.92].

Bəhs edilən regionda insanların informasiya təminatının ödənilməsində mühüm rolunu oynayan mərkəzlərdən biri 1923-cü ildə təşkil edilmiş Zaqatala rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemidir [9, s.25].

MKS özündə 80 filial-kitabxananı birləşdirir. Zaqatala rayon MKS-nin ümumi informasiya resurslarının həcmi 495170 nüsxədir. Rayon MKS-nin xidmətindən istifadə edənlərin sayı 3169 nəfər, kitab verilişi 421690 nüsxə olmuşdur. Rayon MKS-də 104 nəfər mütəxəssis çalışır. Bunlardan 18 nəfəri ali ixtisas təhsilli, 41 nəfəri orta ixtisas təhsilli, 35 nəfəri orta təhsilli işçilərdir [7, s.25;10, s.54].

Məlumdur ki, Azərbaycan Respublikasında kütləvi kitabxanalara metodik rəhbərliyi M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası həyata keçirir. Zaqatala rayon MKS-i M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının müəyyən etdiyi səlahiyyətlər çərçivəsində rayonun kütləvi kitabxanalarına metodik təminat prosesini həyata keçirir.

Şəki-Zaqatala İqtisadi regionuna daxil olan Balakən rayonu 1930-cu ildə təşkil edilmişdir.

Əhalisi 86,9 min nəfərdir. Rayona Balakən şəhəri, 1 qəsəbə və 57 kənd daxildir. Balakən rayonunda 58 ümumtəhsil məktəbi, 25 uşaq bağçası, stadion, 29 idman qurğusu, 37 klub, tarix-diyarşünaslıq muzeyi, rayon və kənd kitabxanaları vardır [8, s.19].

Şəki-Zaqatala iqtisadi regionuna daxil olan Balakən rayonu öz iqtisadi-coğrafi mövqeyinə, etnik xüsusiyyətlərinə və informasiya tələbatçılarının spesifik cəhətlərinə görə seçilir. Balakən rayonunda 100 kitabxana var. onların 12-i şəhərdə, 88-i isə kənd yerlərində yerləşir. Yekuna görə kənd yerlərində 1,4% kitabxana yerləşir. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyində 52 kitabxana, ümumtəhsil məktəblərində 45, ilk peşə-ixtisas təhsil müəssisəsində 2, musiqi məktəblərində 1 kitabxana fəaliyyət göstərir. Şəhər yerlərində Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi nəzdində 3, ümumtəhsil müəssisələrində 6 kitabxana yerləşir. Rayonun kəndlərində fəaliyyət göstərən kitabxanaların 49-u və ya 55,7% Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin tabeliyindədir [12].

Balakən rayonunun kənd ümumtəhsil məktəblərində 39 kitabxana fəaliyyət göstərir. İqtisadi və inzibati rayonlar üzrə kitabxana fondunun bölgüsünə görə, Balakən rayonunda ümumiyyətlə kitabxanada 814140 nüsxə fond var. Bu fondun 309179 nüsxəsi şəhər kitabxanalarında, 504961 nüsxəsi və ya 62%-i kənd kitabxanalarında yerləşir. Rayon kitabxanalarının ümumi fondunun 798401 nüsxəsi kitablar, 18 nüsxəsi elektron-informasiya daşıyıcıları, 308 nüsxəsi jurnallar, 1896 nüsxəsi qəzetlər, 135117 nüsxəsi digər informasiya materiallardır [4, s.200].

Rayonun şəhər kitabxanalarının fondunda 304995 nüsxə kitab, 138 nüsxə jurnal, 1683 nüsxə qəzet, 2363 nüsxə digər materiallar var. Kənd kitabxanalarında isə 493406 nüsxə kitab, 18 nüsxə elektron-informasiya daşıyıcıları, 170 nüsxə jurnal, 213 nüsxə qəzet, 11154 nüsxə digər materiallar yerləşir [9, s.25].

Mütəxəssislərin təhsil səviyyəsinə görə bölgüsünə görə Balakən rayonunda 79 nəfər ştatda olan mütəxəssis var. Onların 2 nəfəri ali-ixtisas təhsilli, 6 nəfəri ali-qeyri-ixtisas təhsilli, 24 nəfər orta-ixtisas təhsilli, 17 nəfəri orta-qeyri-ixtisas təhsilli, 30 nəfəri ümumi orta təhsillidir [12].

Şəhər kitabxanalarında ştatda olan 11 mütəxəssisin 1 nəfəri ali-ixtisas təhsilli, 1 nəfəri ali-qeyri-ixtisas təhsilli, 3 nəfəri orta ixtisas təhsilli, 4 nəfəri orta-qeyri-ixtisas təhsilli, 2 nəfər ümumi orta təhsillidir [5, s.4].

Kənd kitabxanalarında 68 nəfər mütəxəssis çalışır ki, onların 1 nəfəri ali-ixtisas təhsilli, 5 nəfəri ali-qeyri-ixtisas təhsilli, 21 nəfəri orta ixtisas təhsilli, 13 nəfəri orta-qeyri-ixtisas təhsilli, 28 nəfəri ümumi orta təhsillidir [12].

Şəki-Zaqatala regionunda informasiya mühitinin formalaşmasında Balakən rayon MKS mühüm rol oynayır. Rayon Mərkəzi kitabxanası 1948-ci ildə təşkil edilmiş, 1980-ci ildə onun bazasında MKS yaradılmışdır. 53 filialı olan Balakən MKS-də 60 kitabxana mütəxəssisi çalışır. Rayon MKS-də 7 nəfər ali, 28 nəfər orta ixtisas təhsilli, 31 nəfər isə orta təhsilli kadr əhalinin informasiya təminatını həyata keçirir. 250 min nüsxədən çox informasiya resurslarına malik olan MKS-də istifadəçilərin sayı 22 mindən çoxdur. 2017-ci ilin məlumatına görə, kitabxana sisteminə 61280 isti-

fadəçi müraciət etmiş, onlara 361842 nüsxə informasiya mənbəyi təqdim edilmişdir [12].

Balakən rayon MKS-i rayonun kütləvi kitabxana şəbəkəsinə metodik təminat işini həyata keçirir. Balakən inzibati rayonunda yaşayan polietnik oxucu qruplarına kitabxana-bibliografiya və informasiya xidmətinin təşkilində metodik prinsiplərin müəyyənləşdirilməsi, metodik müdələrin ümumiləşdirilməsi və əhəmiyyətli nəticələrin əldə edilməsi istiqamətində rayon MKS-i dinamik iş aparır. Bu prosesdə MKS öz metodik fəaliyyətini əsasən Azərbaycan Respublikasının konstitusiyaya və qanunları, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamları, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin əmr və sərəncamlarına əsasən qurur. Balakən rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktiv rəhbərliyi ilə bilavasitə metodik fəaliyyət göstərir.

Ədəbiyyat

- 1."Azərbaycan Respublikasında kitabxana - informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"// Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, metodiki və təcrübi jurnal.-2008.-№ 2.-s.6-29.
- 2."Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial- iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)".// Azərbaycan.- 2004.- 11 fevral.
3. "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009- 2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı".-Bakı: Nurlar, 2009.-184 s.
- 4.İsmayılov X. Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sisteminin inkişaf tarixi (1918-2000-ci illər) Bakı, 2004, 416s.
- 5.İsmayılov X. Azərbaycanda kitabxana işi üzrə ilk metodik mərkəzlər (1-ci məqalə)// Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya, 1998, №1, s. 3-6.
- 6.İsmayılov X.İ. Kitabxana işinin təşkili və idarə olunması.-Bakı, 2010.- 328 s.
- 7.İsmayılov X.İ. Kitabxana menecmentinin əsasları.-Bakı, 2005.- 199 s.
- 8.İsmayılov X.İ. Kitabxana menecmenti və onun hüquqi əsasları. /Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, təcrübi jurnal.- B., 2004.-S. 15-23
- 9.İsmayılov X.İ. Kitabxanaların idarə edilməsinin strateji əsasları. // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, təcrübi jurnal.- B., 2008. №.1-s.22-32.
- 10.İsmayılov X.İ. Kitabxanaların strateji planlaşdırılması. // BDU-nun 90 illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq elmi konfrans. –B, 2009.- 30-31 oktyabr .-s.52-55.
- 11."Kitabxanaların fəaliyyəti haqqında» statistik müayinənin nəticələri barədə. Statistik bülleten". Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi.-Bakı.-2009.-88s.
- 12.Balakən rayon MKS-nin 2000-2017-ci il hesabatları
- 13.Zaqatala rayon MKS-nin 2000-2017-ci il hesabatları

Д.Махаммадли

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ ПУБЛИЧНЫХ БИБЛИОТЕК В ШЕКИ-ЗАГАТАЛЬСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (НА ПРИМЕРЕ БАЛАКЕНСКОГО И ЗАГАТАЛЬСКОГО АДМИНИСТРАТИВНЫХ РАЙОНОВ)

РЕЗЮМЕ

В статье представлено теоретическое обобщение некоторых вопросов методологического управления сетью массовой библиотеки на примере Балаканского и Загатальского административных районов в Шеки-Загатальском экономическом районе Азербайджанской Республики.

D.Mahammadli

SOME ISSUES OF METHODOLOGICAL SUPPORT OF PUBLIC LIBRARIES IN THE SHEKI-ZAGATALA ECONOMIC AREA OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN (ON THE EXAMPLE OF BALAKEN AND ZAGATALA ADMINISTRATIVE DISTRICTS)

SUMMARY

The article presents the theoretical summarization of some issues of the methodological management of mass library network in the example of Balakan and Zagatala administrative regions in Shaki-Zagatala economic region of Azerbaijan Republic.

Рәузиләр: dos. N.İ.İsmayılov, dos.A.M.Əliyev